

Työllisyyden ja sosioekonomisten tekijöiden ylöspäin tapahtuva lähentyminen

Johdanto

Ottaen huomioon, että eroavuudet jäsenvaltioiden sosiaalisessa kehityksessä aiheuttavat yhä enemmän huolta, Eurofoundin vuoden 2017–2020 työohjelmassa sitoudutaan tutkimaan ylöspäin tapahtuvaa lähentymistä Euroopassa, ja lopullisena tavoitteena on määrittää, onko eri maiden sosioekonomisissa suuntauksissa havaittavissa lähentymistä, vai loittonevatko ne toisistaan.

Tämä raportti on ensimmäinen tuotos Lähentymisen seuranta Euroopan unionissa -nimisessä tutkimuksen ohjelmalohkossa. Eurofoundin vuonna 2018 tekemän käsitteellisen ja metodologisen työn pohjalta laaditussa raportissa tarkastellaan ylöspäin tapahtuvaa sosioekonomista ja työllisyyteen liittyvää lähentymistä käyttäen 21 indikaattoria, joista useimmat kuuluvat Euroopan sosiaalisten oikeuksien pilarin sosiaali-indikaattoreiden tulostauluun.

Raportti on jaoteltu kolmeen keskeiseen osaan: ensinnäkin ylöspäin tapahtuvaa lähentymistä tarkastellaan Euroopan tasolla erottamalla euroalueeseen kuuluvat ja muut maat toisistaan. Seuraavaksi tarkastellaan joitakin valittuja indikaattoreita alueellisella tasolla ja käsitellään lähentymiseen vaikuttavia tekijöitä. Lisäksi keskustellaan kahdesta mahdollisesta poliittisesta aloitteesta: eurooppalaisesta työttömyysvakuutusjärjestelmästä (EUI) ja eurooppalaisesta vähimmäispalkkapolitiikasta (EMW), joita tarkastellaan ja arvioidaan sen suhteen, miten hyvin ne edistävät lähentymistä.

Taustaa

Ylöspäin tapahtuva lähentyminen – eli suuntaus, jossa EU:n jäsenvaltioiden suoriutuminen tietyllä alalla tai aloilla paranee, kun jäsenvaltioiden väliset erot pienenevät – on aina nähty EU:n poliittisena sitoumuksena erityisesti talouden ja yhteiskunnan aloilla. Jäsenvaltiot ja niiden kansalaiset liittyvät Euroopan unioniin olettaen, että erilaiset sosioekonomiset tavoitteet saavutetaan ja että viime kädessä elin- ja työolot paranevat.

Nämä odotukset saavutettiin suurelta osin, kunnes taluskriisi 2008 pysäytti ylöspäin tapahtuvan lähentymisen tai muutti sen jopa päinvastaiseksi, ja sosioekonominen kehitys jäsenvaltioissa kääntyikin laskusuuntaan erojen kasvaessa talous- ja sosiaalisektoreilla.

Jäsenvaltioiden erilaiset suoritusastot ja lisääntyvä eriarvoisuus uhkaavat unionin yhteenkuuluvuutta ja ovat ristiriidassa jäsenvaltioiden ja niiden kansalaisten odotusten kanssa. Tämä ilmiö antaa aihetta vakavaan huoleen: taloudelliset erot murentavat lupausta yhteisestä taloudellisesta vauraudesta kaikkialla Euroopassa, kun taas sosiaaliset erot ovat esteenä Euroopan yhdentymishankkeen perimmäiselle tavoitteelle parantaa elin- ja työoloja.

Näiden ongelmien ratkaisemiseksi taloudellinen ja sosiaalinen lähentyminen on noussut etualalle poliittisessa keskustelussa. Lähentyminen käsitteenä on vuoden 2017 marraskuusta lähtien ollut Euroopan sosiaalisten oikeuksien pilarin aihekohtainen perusta, ja sen tarkoituksena on antaa suuntaa uudelle ylöspäin tapahtuvalle lähentymiselle kohti parempia työ- ja elinoloja Euroopan unionissa.

Keskeiset havainnot

Taluskriisin kielteisistä vaikutuksista huolimatta analyysi osoittaa, että 2000-luvun alusta lähtien jäsenvaltioissa on yleisesti tapahtunut lähentymistä työllisyyden ja sosioekonomisten olosuhteiden osalta. Lisäksi voidaan todeta, että vaikka laskusuuntausta ja loittonemista on ollut havaittavissa muutaman indikaattorin kohdalla, on myös ollut nähtävissä kaksi erilaista ylöspäin tapahtuvaa lähentymisen mallia.

Ensimmäisen indikaattoriryhmän (johon sisältyvät koulutukselliset ja sukupuolten väliset erot sekä työvoimaosuus) osalta todettiin, että ylöspäin tapahtuvan lähentymisen suuntauksukset ovat olleet vakaita ja kestäviä koko tarkastelujakson ajan. Paraneminen näiden indikaattoreiden tasossa ja jäsenvaltioiden välisten tulosten kaventuneet erot pantiin merkille. Muutosta ja

vaihtelua havaittiin vain vähän, mikä johtui suhdannevaihteluista. Tämän indikaattorin osalta ylöspäin tapahtuva lähentyminen on edennyt euroalueella nopeammin kuin euroalueen ulkopuolella.

Sitä vastoin toisen indikaattoriryhmän (työmarkkinoille osallistuminen ja syrjäytyminen sekä köyhyys) osalta ylöspäin tapahtuva lähentyminen korreloi huomattavasti suhdannevaihtelun kanssa. Suhdannekehitystä voidaan havaita sekä keskiarvojen että vaihtelujen osalta, mikä viittaa siihen, että ylöspäin suuntautuvaa lähentymistä tapahtuu noususuhdanteiden aikana (kun kehitys etenee ja vaihtelu vähenee) ja laskuun suuntautuvaa eriytymistä tapahtuu huonoina aikoina (kun kehitys heikkenee ja vaihtelu lisääntyy). On kiinnostavaa huomata, että näiden indikaattoreiden osalta euroalueen ulkopuoliset maat lähentyvät nopeammin kuin euroalueen maat. Kun otetaan huomioon korrelaatio suhdannevaihtelun kanssa, erityisesti näiden indikaattoreiden osalta jäsenvaltioiden olisi kyettävä välttämään paremmin tulevia epäsymmetrisiä häiriöitä.

Laskusuuntauksukset ovat havaittavissa epätasapainona tulonjaossa ja työehtoihin liittyvissä indikaattoreissa. Tämä näkyy erityisesti epätasapainoisina työsuhteina ja siirtymisenä tilapäisestä vakituiseen työhön.

Todetusta ylöspäin tapahtuvan lähentymisen kehityksestä huolimatta on tärkeää korostaa, että joidenkin indikaattoreiden osalta erot sosioekonomisissa ja työmarkkinoihin liittyvissä indikaattoreissa ovat yleisesti ottaen suurempia EU:n eri alueiden kuin niiden maiden välillä, joissa lähentymiskehitys on selkeämmin nähtävissä. Lisäksi tiettyjen väestöryhmien analysointi osoittaa, että ikä ja koulutus vaikuttavat myös lähentymiskehitykseen.

Päätelmät

Kestävää ylöspäin tapahtuvaa taloudellista ja sosiaalista lähentymistä pidetään yhä tärkeämpänä yhteisvaluutan vakauden ja jäsenvaltioiden ja alueiden yhdentymisen kannalta.

EU:n toimielimet ovat tutkineet eri aloitteita, joiden tavoitteena on jäsenvaltioiden taloudellista ja sosiaalista lähentymistä koskevan kestävyuden ja valmiuksien lisääminen. Tässä raportissa tutkitaan kahden sellaisen aloitteen mahdollisia vaikutuksia: eurooppalainen työttömyysvakuutus (EUI) ja eurooppalainen vähimmäispalkkapolitiikka (EMW).

Eurooppalainen työttömyysvakuutusjärjestelmä edistäisi sekä makrotaloudellista riskien vähentämistä että työttömien sosioekonomisten ehtojen lähentymistä. Tällainen järjestelmä voisi auttaa vähentämään taantumakausien epäsymmetristä vaikutusta eri jäsenvaltioihin sekä vähentämään työttömyyden taloudellisia ja sosiaalisia seurauksia. Moraalikato ja vaikutusten jakautuminen eri maissa vaikeuttavat kuitenkin täytäntöönpanoa. Suunnittelun monimutkaisuudesta huolimatta nykyään tunnustetaan tarve sovittaa työttömyysetuusjärjestelmät paremmin yhteen – ei ainoastaan suhdanteiden vakauttamiseksi, vaan myös jotta työttömien kohtelu kaikkialla Euroopassa olisi yhdenmukaista.

EU:n vähimmäispalkkopolitiikalla voitaisiin mahdollisesti lisätä lähentymistä käytettävissä olevien tulojen osalta ja vähentää työssäkäyvien köyhien määrää sekä ehkäistä sosiaalista polkumyyntiä. Työntekijöiden tulotason nostaminen tulonjaon alemmassa päässä voisi myös tukea peruspalvelujen saatavuutta silloin, kun tarpeet eivät vielä täyty. EU:n vähimmäispalkkopolitiikan suurimmat puutteet liittyvät vähimmäispalkkojen mahdollisiin kielteisiin vaikutuksiin nuorten ja heikosti koulutettujen työllisyyteen sekä kansallisten ja työmarkkinaosapuolten riippumattomuuteen palkkojen määrittämisessä.

Vaikka näiden kahden politiikan täytäntöönpano voi kestää pitkään ja olla epävarmaa, kansallisten toimintaperiaatteiden lähentymisen jatkuva seuranta ja koordinoinnin lisääminen EU:n tasolla auttaisi varmistamaan, että taloudellinen ja sosiaalinen lähentyminen edistyy vaaditussa tahdissa. Erityistä huomiota on kiinnitettävä taloudellisten ja sosiaalisten erojen kaventamiseen paitsi maiden välillä myös alueiden ja eri väestöryhmien välillä.

Lisätietoja

Upward convergence in employment and socioeconomic factors -raportti on saatavilla osoitteessa <http://eurofound.link/ef18042>

Tutkimusjohtaja: Massimiliano Mascherini

information@eurofound.europa.eu